

KILKA UWAG O NAZWISKU FIRADZA

Renata Marciniak-Firadza

Uniwersytet Łódzki
ORCID 0000-0001-6301-8820

Streszczenie. Tematem artykułu jest rzadkie, obco brzmiące, niedające się jednoznacznie objaśnić nazwisko Firadza. Celem artykułu jest przedstawienie stratygrafii chronologicznej i geograficznej nazwiska oraz zaprezentowanie kilku odmiennych stanowisk dotyczących jego etymologii. Omawiane nazwisko nie było dotychczas przedmiotem analiz onomastycznych, w tym antroponimicznych.

Słowa kluczowe: onomastyka, antroponimia, nazwisko

WSTĘP

Jak podkreśla Józef Bubak, „Sporo już dziś wiemy o pochodzeniu polskich nazwisk, a literatura na ten temat jest wcale bogata. Mimo to nie każde nazwisko spotkane dziś w Polsce daje się jednoznacznie objaśnić, jeśli nie dysponujemy jego historycznymi zaświadczeniami”¹. Do takich nazwisk, o których pisze Józef Bubak, należy niewątpliwie nazwisko *Firadza*. Nie było ono do tej pory przedmiotem analiz onomastycznych, w tym antroponimicznych.

Celem artykułu jest przedstawienie stratygrafii chronologicznej i geograficznej nazwiska oraz jego etymologii.

STRATYGRAFIA CHRONOLOGICZNA I GEOGRAFICZNA NAZWISKA *FIRADZA*

Kwerenda dokumentów w Archiwum Państwowym w Łodzi pokazała, że najstarsze dane o nazwisku *Firadza* pochodzą z roku 1852. W tym roku

¹ J. Bubak, *Pochodzenie polskiego nazwiska Uryga*, „Onomastica” 1989, t. 33, s. 209.

w parafii Nowe gm. Krośniewice, pow. kutnowski, woj. łódzkie, przyszedł na świat Stanisław Firadza (akt urodzenia 46).

Interesujące dane na temat lokalizacji nazwiska *Firadza* w XIX wieku i do lat 20. XX wieku odnajdujemy na stronie www.geneteka.genealodzy.pl. Z akt urodzeń, małżeństw i zgonów z całej Polski wynika, że nazwisko to nosiło wówczas 27 osób zamieszkujących trzy parafie w województwie łódzkim, tj. Nowe, Grochów i Krośniewice (parafie te położone są w pow. kutnowskim, Nowe i Krośniewice w gm. Krośniewice, Grochów w sąsiedniej gminie Nowe Ostrowy) oraz 2 osoby zamieszkujące jedną parafię w województwie wielkopolskim, tj. Rdutów (gm. Chodów)². Również wyłącznie na obszarze północno-zachodniej części województwa łódzkiego (pow. łęczycki i kutnowski) oraz wyjątkowo w województwie wielkopolskim w pasie granicznym z województwem łódzkim zanotowano od 1810 do 1916 roku nazwiska *Firaza*, *Fieraza*, *Firaz* czy *Firazińska*. Wymienione źródła nie podają z tego okresu nazwiska *Firaga*.

Z danych genealogicznych wynikałoby zatem, że nazwisko *Firadza* ekspandowało w XX wieku na inne tereny właśnie z obszaru pow. kutnowskiego i/lub łęczyckiego³.

Nazwisko *Firadza* niewątpliwie należy do rzadkich. W *Słowniku nazwisk współcześnie w Polsce używanych* Kazimierza Rymuta⁴ zanotowano 77 nosicieli tego nazwiska (23 osoby w woj. koszalińskim⁵, 20 w płockim, 13 w łódzkim, 13 w wałbrzyskim, 2 w legnickim, 2 w rzeszowskim, 2 we wrocławskim, 1 w konińskim, 1 w szczecińskim).

W *Słowniku nazwisk używanych w Polsce na początku XXI wieku* Kazimierza Rymuta⁶ według danych PESEL z 2002 roku poświadczono, że nazwisko to nosiły 72 osoby (38 kobiet i 34 mężczyzn). Z bazy danych Ministerstwa Cyfryzacji na dzień 22 stycznia 2020 roku nazwisko *Firadza* nosi 35 mężczyzn i 40 kobiet⁷.

Pod względem geograficznym omawiane nazwisko grupuje się współcześnie głównie w Polsce północno-zachodniej (woj. zachodniopomorskie), centralnej (woj. łódzkie) i południowo-zachodniej (woj. dolnośląskie), por. tabela 1.

² Parafia ta położona jest około 15 km od parafii w Krośniewicach.

³ Potwierdza ten fakt rodzina męża: rodzeństwo pradziadka męża osiedliło się w woj. zachodniopomorskim, zaś brat męża z rodziną – w woj. mazowieckim.

⁴ K. Rymut, *Słownik nazwisk współcześnie w Polsce używanych*, t. 3: E–G, Kraków 1993.

⁵ Obowiązywał wówczas inny podział administracyjny kraju (na 49 województw).

⁶ K. Rymut, *Słownik nazwisk używanych w Polsce na początku XXI wieku*, Kraków 2003.

⁷ <https://dane.gov.pl/dataset/1681,nazwiska-osob-zyjacych-wystepujace-w-rejestrze-pesel>, dostęp: 17.02.2020.

Tabela 1. Rozkład występowania nazwiska *Firadza* w powiatach w Polsce

Województwo	Powiat	Liczba osób o nazwisku <i>Firadza</i> (kobiety/mężczyźni)
zachodniopomorskie	pow. koszaliński	23 (12/11)
	m. Koszalin	4 (2/2)
łódzkie	pow. kutnowski	14 (8/6)
	m. Łódź	11 (6/5)
dolnośląskie	pow. dzierzoniowski	5 (3/2)
	pow. polkowicki	2 (1/1)
	m. Wałbrzych	3 (2/1)
	m. Wrocław	2 (0/2)
mazowieckie	pow. wołomiński	4 (1/3)
podkarpackie	pow. rzeszowski	2 (1/1)

Źródło: <http://nlp.actaforte.pl:8080/Nomina/Ndistr?nazwisko=Firadza> (dostęp: 10.05.2019)⁸.

RDZEŃ *FIER*, *FIR* W NAZWISKACH I APELATYWACH

Omawiane nazwisko jest bez wątplenia obco brzmiące. Obecność obco brzmiących nazwisk w Polsce nie dziwi, gdyż „na rozwój polskiego systemu nazewniczego – zarówno nazw geograficznych, jak i osobowych – miały wpływ różne nacje, które z racji sąsiedztwa, uwarunkowań historycznych, polityczno-społecznych i gospodarczych odcisnęły piętno na dziejach naszej państwowości i języka”⁹.

Kazimierz Rymut pisze, z jednej strony, o germańskiej proveniencji nazwisk z rdzeniem *fier-/fir-*; por. zapisy w słowniku Kazimierza Rymuta: *Nazwiska Polaków. Słownik historyczno-etymologiczny*¹⁰, z drugiej – wskazuje na gwarowe podstawy *fira*, *firka*. Nazwiska z rdzeniem *fier-/fir-* wywodzi Rymut od niemieckiej nazwy osobowej *Fier*, *Fir*, a te od apelatywu *vier* ‘cztery’, na Kresach Wschodnich też od *Olefir*, *Olefier*: *Fiera* 1687, *Fier-asi+ewicz*, *Fier-c+ek*, *Fier-cz+yk*, *Fier-cz+yński*, *Fier+ek*, *Fier-och*, *Fier-osi+ewicz*, *Fier+ski*, *Fier+us*, *Fier+uś*, *Fier+ut*, *Fier+uta*; *Fierk*, *Fierka*, *Fierke*, *Fierkie-wicz*, *Fierko* 1475 (KrW), *Fierk-owicz* 1680, *Fierk-us*; *Fir*, *Fira* 1769 (od gw.

⁸ Dane pochodzą z publikacji: K. Rymut, *Słownik nazwisk używanych w Polsce na początku XXI wieku*, opartej na bazie PESEL z 2002 r.

⁹ M. Jaracz, *Bydgoskie nazwiska pochodzenia niemieckiego. Rekonesans badawczy*, „Onomastica” 2012, t. 56, s. 105.

¹⁰ K. Rymut, *Nazwiska Polaków. Słownik historyczno-etymologiczny*, t. 1: A–K, Kraków 1999, vs. *Fier*.

fira ‘kobieta rozpustna’), *Fir-ak*, *Fir-as*, *Fir-as+ewicz*, *Fir-asz*, *Fir-asz+ewicz*, *Fir-asz+yiński*, *Fir-aś*, *Fir-ek* 1631 (por. też gw. *firka* ‘ptaszek podobny do sikory; drobnostka’), *Fir-esi+ewicz*, *Fir-es+ko*, *Fir-ewicz*, *Firo*, *Fir-och*, *Fir-ok.*, *Fir-oń-cz+yk*, *Fir-osz*, *Fir-owicz*, *Fir-owski*, *Fir-us*, *Fir-uś*, *Fir-ut*, *Fir-uta*, *Fir-uz+ek*, *Fir-yσι+uk*; *Firka* 1488 (od *firka*), *Firke*, *Firki-ewicz*, *Firko* 1476 (KrW), *Firk-owicz*, *Firk-owski*, *Firk-us*.

Kazimierz Rymut podkreśla szczególną rolę żywiołu i języka niemieckiego: „Bardzo długo na nasze nazwy osobowe oddziaływało nazewnictwo niemieckie. Najwcześniej ten wpływ uwidocznił się na Pomorzu, trochę później na Śląsku i w zachodniej Wielkopolsce. W dokumentach pomorskich już w XI wieku występują niemieckie nazwy osobowe, na Śląsku częściej występują w XIII wieku. Na zachodnich rubieżach późniejszego państwa polskiego nazwiska niemieckie przyniosła kolonizacja niemiecka trwająca całe wieki. Wewnątrz kraju silne wpływy niemieckie wystąpiły w większych miastach, zwłaszcza w Krakowie i we Lwowie, a także w Toruniu, Poznaniu i trochę później w Warszawie. W księgach miejskich, poczynając od wieku XIV, pojawiają się bardzo liczne nazwy osobowe. Silny wpływ żywiołu niemieckiego w miastach polskich w wiekach średnich maleje w wieku XVI”¹¹.

Jeśli chodzi o inne źródła onomastyczne, to nazwy *Fierka*, *Firko*, *Fierko* notuje *Słownik staropolskich nazw osobowych* pod redakcją Witolda Taszyckiego¹², por.

Firka (?): Provido Iohanni Firka de Lobznicza 1488 ARP II 1491.

Firko, **Fierko** 1. *Firko*: Providus Firko, actor, homo regius de Oszko 1476 AGZ XVII 1223 (*cf. infra cap. 2*); Laborios(i)... Vasco Firko...kmethonis de Oszko 1477 AGZ XVII 1318. 2. *Fierko*: Laboriosus... Vaschko Fierko...homo(-) de Oschko 1475 AGZ XVII 1204 (*cf. supra cap. 1*); Kmethon(em)... de Buchovicze Fyerko 1499 AGZ XVII 3130.

Aleksandra Cieślíkowa w pracy *Staropolskie odapelatywne nazwy osobowe*¹³ przytacza nazwisko *Firka*, por.

Firka 1488 Wlkp; okr. II 1; op; – *firka* ‘moneta miedziana’ SW.

W *Antroponimii Polski od końca XVI do końca XVIII wieku*¹⁴ zanotowano następujące nazwiska z rdzeniem *fier-/fir-*: *Fir*, *Fier*, *Fira*, *Fiera*, *Fierzyna*, *Firówna*, *Firek*, *Fierek*, *Firkowa*, *Firkówna*, *Firka*, por.

Fir, **Fier**

1. SSNO: brak; AntrP: *Fier* 1633; SNW: *Fir* (153), *Fier* (22).

¹¹ K. Rymut, *Nazwiska Polaków...*, s. LXVI.

¹² W. Taszycki (red.), *Słownik staropolskich nazw osobowych*, t. 2: *E–Ki*, Wrocław 1968–1970.

¹³ A. Cieślíkowa, *Staropolskie odapelatywne nazwy osobowe: proces animizacji*, Wrocław 1990, s. 37.

¹⁴ Eadem (red.), *Antroponimia Polski od końca XVI do końca XVIII wieku. Wybór artykułów hasłowych oraz wykazy nazwisk wraz z chronologią i geografiją*, t. 1: *A–G*, Kraków 2007.

2. nom. sg. Fir 1695, Fier 1633.
3. Fir XVII: Młp (InKr).
Fier XVII: Młp. (InKr).
4. Druga pozycja: W Jemielnie ... zagrodnik(-) osiadł(y): Wojciech *Fier* 1633 InKr 43; Mostkowice ... zagrodnik Jakub *Fir* 1695 InKr 373.
5. cm.
6. Rzadkie.
7. Od niem. n.os. *Fier*, *Fir*, a ta od ap. niem. *fier*, *vier* (od fr. *fier*) ‘dumny, wytworny, piękny’ lub od *vier* ‘cztery’, ewentualnie od niem. ap. *vir* ‘bagno, trzęsawisko’, por. Fi(e)r NG, Fier Rym NP; lub od ap. pol. *fir*, por. gw. z południa Polski *fir* ‘dowódca’, *fir*, *fir* ‘wykrzyknik do ptaków’ lub *fira* ‘kobieta rozpustna’, por. Firyn, Fir, Fira Breza. Zmiana fonetyczna: *-i- > -e-* przed *-r-*.

Fira, Fiera

1. SSNO: brak; AntrP: Fiera 1610; SNW: Fira (542), Fiera (7).
2. nom. sg. Fiera (1610); gen. sg. Fiera (!) 1703; dat. sg. Fira (!) 1624.
3. Fira XVII: Włkp (NByd).
4. Druga pozycja: Provido Gasparo *Fira*, subdito de villa Żołędowo 1624 NByd 118; laboriosus Mathia *Fiera* et Anna In Rozbark 1687 BoBy 114; Andreas, Mathaei *Fiera* de Rozbarg filius 1703 ibid; Jacobus *Fiera* ex suburbia 1709 ibid; laboriosi Mathaei *Fiera* et Catharinae ex Rozbark 1713 ibid.
Trzecia pozycja: Nicolaus Ludovici *Fiera*, Cracoviensis 1610 KsKrak 349.

Rodziność: nazwisko męskie jest podstawą form żeńskich z suf. *-yna*, *-ówna*, por. niżej

5. op, cm, cl.
6. Rzadkie
7. Fira, Fiera, od ap. *fira* ‘kobieta rozpustna’, przen. ‘człowiek małej wartości’, por. fira SW lub Fir-a, Fier-a – powstałe w efekcie derywacji paradygmatycznej od n.os. *Fir*, *Fier*, a te od ap. niem. *fier*, *vier* ‘dumny, wytworny, piękny’ lub od niem. *vier* ‘cztery’, por. Fir, także: Fi(e)r NG, Fier RymNP, Firyn, Fir, Fira Breza.

Fierzyna fem.

1. SSNO: brak; AntrP: Fierzyna 1769.
2. nom. sg. Fierzyna 1769.
3. XVIII: Włkp (MączŁ).
4. Druga pozycja: Haeva *Ferzyna* (!) de civ(itate) Łodz 1769 MączŁ 60.
5. op.
6. Bardzo rzadkie.
7. Fierz-yna, utworzone za pomocą formantu *-yna* // *-ina* od n. os. *Fiera*, por. Fira.

Firówna fem.

1. SSNO: brak; AntrP: Firówna 1769.

2. nom. sg. Firówna 1769.
3. XVIII: Wlkp (MączŁ).
4. Druga pozycja: Marianna *Firówna* de Łodz 1769 MączŁ; Marianna *Firówna* de Łodz 1776 *ibid.*

5. op.

6. Bardzo rzadkie.

7. Fir-ówna, nazwisko utworzone od n. os. *Fir* lub *Fira*, por. Fir i Fira.

Firek, Fierek

1. SSNO: Firka 1488, Firko 1476, Fierko 1475; AntrP: Firek 1621; SNW: Firek (1712), Fierek (1797).

2. nom. sg. Firek 1621, Fierek 1687.

gen. pl. rel. Firków 1631, 1771.

3. Firek XVII: Młp (BuNT, InKr), Śl (NCiesz, NJabł); XVIII: Młp (BuNT, KIRu, LuKraK).

Fierek XVII: Młp (BuNT)

4. Jedno określenie: *Firek* 1621 NCiesz 135; *Firek* 1631 BuNT I 100; Ochojno ... (kmieć) – *Firek* robi dni 5 1671 InKr 124; *Firek* 1678 NCiesz 135; *Firek* 1687 BuNT I 100; *Firek* 1786 *ibid.*; *Fierek* 1790 *ibid.*

Druga pozycja: Nicolaus *Firek* 1699, 1702, 1703, 1704 NJabł 54; Lab(oriosi) Josephi et Petronilla *Firkow* 1771 KIRu 104; Osiałość wsi Lgoty ... Mateusz *Firek* 1789 LuKraK I 244.

Funkcja relacyjna: Stanisłai Fabri, *Firkow* zięć 1631 BuNT I 101.

Rodzinność: nazwisko męskie jest podstawą form żeńskich z suf. *-owa*, *-ówna* oraz *-ka* lub formantem paradygmatycznym *-a*, por. niżej.

5. cm.

6. Rzadkie, głównie w Małopolsce i na Śląsku.

7. Firek, Fierek, może pochodzić od niem. ap. *Viereck* lub od gw. *firek* ‘lekkoduch’ (por. gw. *firka* ‘ptaszek podobny do sikory’ lub ‘drobna moneta wartości czterech groszy’, a to od niem. *vier* ‘cztery’), lub Fir-ek, Fier-ek – nazwisko z formantem *-ek* utworzone od podstawy *Fir*, *Fier*, por. Fir, także: Firka Nap, Fi(e)r NG, Fier RymSEN, Firyn, Fir, Fira Breza.

Firkowa fem.

1. SSNO: brak; AntrP: Firkowa 1692.

2. nom. sg. Firkowa 1692.

3. XVII: Śl (NJabł).

4. Druga pozycja: Catharina Firkowa 1692 NJabł 55.

5. Status niejasny, prawdopodobnie cm.

6. Bardzo rzadkie.

7. Firk-owa, por. Firek.

Firkówna fem.

1. SSNO: brak; AntrP: Firkówna 1662.

2. nom. sg. Firkówna 1662.

3. XVII: Młp (KIRu); XVIII: Młp (KIRu).
4. Druga pozycja: Haedwigis *Firkowna* z Nielepic 1662 KIRu 104; Sophia *Firkowna* z Siedlec 1751 ibid.
5. cm.
6. Bardzo rzadkie.
7. Firk-ówna, por. Firek.

Firka fem.

1. SSNO: brak; AntrP: Firka 1663.
2. nom. sg. Firka 1663.
3. XVII: Młp (KIRu).
4. Druga pozycja: Haedwigis *Firka* z Rudawy 1663 KIRu 104.
5. cm.
6. Bardzo rzadkie.
7. Fir-ka, wg KIRu: od nazwiska męskiego *Firek* z formantem *-a*, lub Fir-ka, od *Fir* lub *Fira* z formantem *-ka*, por. Firek, Fir, Fira.

Żadnej nazwy własnej z rdzeniem *fier-/fir-* nie notuje Witold Taszycki w pracy *Najdawniejsze polskie imiona osobowe*¹⁵.

We współczesnych monografiach i słownikach antroponimicznych¹⁶ odnajdujemy tylko nazwiska *Fira* czy *Firka*. Tak np. Katarzyna Skowronek w pracy *Współczesne nazwisko polskie. Studium statystyczno-kognitywne* przytacza wśród nazwisk motywowanych paradygmatycznie przez rzeczowniki pospolite i własne nazwisko *Fira*¹⁷.

Z kolei Lucyna Tomczak w *Słowniku odapelatywnych nazwisk Polaków*¹⁸ notuje nazwiska:

Fira od fira 1. gw. ‘kobieta rozpustna’; 2. fir gw. ‘dowódca’ katowickie 9, krakowskie 1.

Firka od firka 1. przen. ‘drobnostka’; 2. gw. ‘ptaszek’; 3. gw. ‘dziewczyna trzpiotowata’; 4. gw. ‘przyrząd do kręcenia sznurów’ gdańskie 1, kieleckie 3, krakowskie 1.

Podsumowując dane ze źródeł onomastycznych, można zauważyć, że nazwisko *Firadza* nie pojawia się w nich do końca XVIII wieku. Nazwisko to występuje jedynie w *Słowniku nazwisk współcześnie w Polsce używanych* Kazimierza Rymuta¹⁹ oraz w *Słowniku nazwisk używanych w Polsce na początku XXI wieku* tegoż autora²⁰. Wydaje się zatem, że omawiane nazwisko pojawia

¹⁵ W. Taszycki, *Najdawniejsze polskie imiona osobowe*, Warszawa–Kraków–Lublin–Łódź–Poznań–Wilno–Zakopane 1925.

¹⁶ Biorę pod uwagę prace o zasięgu materiałowym ogólnopolskim.

¹⁷ K. Skowronek, *Współczesne nazwisko polskie. Studium statystyczno-kognitywne*, Kraków 2001, s. 128.

¹⁸ L. Tomczak, *Słownik odapelatywnych nazwisk Polaków*, Wrocław 2003.

¹⁹ K. Rymut, *Słownik nazwisk współcześnie...*

²⁰ Idem, *Słownik nazwisk używanych...*

się dopiero w XIX wieku, na co wskazywałyby również dane Archiwum Państwowego w Łodzi.

Apelatywy *fir*, *fira*, *firka* notowane są w polszczyźnie zarówno historycznej, jak i współczesnej.

Słownik polszczyzny XVI wieku pod red. Marii Renaty Mayenowej²¹ notuje **firkę** <*fierka* w znaczeniu ‘drobna moneta niemiecka równa 4 fenigom’.

Z kolei *Elektroniczny słownik języka polskiego XVII i XVIII wieku (do 1772 roku)*²² podaje hasło **firka** najwcześniej poświadczone w 1650 roku oraz 4 cytaty w korpusie barokowym, por. 1) wykupie jako swoje Szymonowi Karhowi.242. Zapis Walantego Firka z Nieleddie. – Przy tymże sędzie zupełnem stanąwszy [Księga sądowa państwa żywieckiego, powstała między 1681 a 1752 r., s. 99], 2) Nieleddie – Przy tymże sędzie zupełnem stanąwszy Walanty Firek z Nieleddie o polane. Która mu ociec z zymny przy [Księga sądowa państwa żywieckiego, powstała między 1681 a 1752 r., s. 99], 3) solisá vias, w garści u niego Asia, A firka, Europa, i Ocean, Ameryka, i wszystek [Francesco Andreini, Bohatyr straszny, 1965, s. 136], 4) mam/kiedy się odrodzą Od swych Przodków/za firkę i za prostych chłopów. Nie pomoże starożytnie urodzenie [Krzysztof Opaliński, Satyry albo przestrogi do naprawy rządu i obyczajów w Polsce, 1650, s. 98].

Słownik języka polskiego Samuela Bogumiła Lindego²³ rejestruje apelatyw **firka**, por. Kiedy się odrodzą od swych wielkich przodków, Mam ich za firkę i prostych chłopów (Opal. Sat 107); Ona święta cnota, nie stoi za firkę, kiedy niema złota (Papr C.b).

Natomiast *Słownik języka polskiego*, tzw. warszawski²⁴, notuje następujące przykłady: **fir**, **fyr** ‘dowódca’ <z niem. Führer> oraz **fira** ‘kobieta rozpustna’ <?>.

Witold Doroszewski w *Słowniku języka polskiego*²⁵, obejmującym materiał od II poł. XVIII wieku, przytacza nazwę **firka** daw. 1. ‘moneta miedziana wartości czterech groszy’, przen. a) ‘drobnostka, bagatela, fraszka, głupstwo’: Wzruszył ramionami, jakby chciał powiedzieć: – cóż to za firki prawie mi waszmoście!...GOMUL. *Miecz II*, 129; b) ‘o dziewczynie roztrzepanej, trzpiotowatej’: Skaranie boże mieć pod okiem takie firki, co to pacierza nie umięją, o ścierce i o porządku nie pomyślą KORZ.J. cyt. *SW*; 2. ‘gwarowa nazwa jednej z odmian sikory’; <nm. vier = cztery>.

²¹ M.R. Mayenowa (red.), *Słownik polszczyzny XVI wieku*, t. 7, Wrocław 1973.

²² W. Gruszczyński (red.), *Elektroniczny słownik języka polskiego XVII i XVIII wieku (do 1772 roku)*, <https://sxvii.pl>, dostęp: 10.05.2019.

²³ S.B. Linde, *Słownik języka polskiego*, t. 1, Lwów 1854.

²⁴ J. Karłowicz, A. Kryński, W. Niedźwiedzki (red.), *Słownik języka polskiego*, t. 1, Warszawa 1900.

²⁵ W. Doroszewski (red.), *Słownik języka polskiego*, t. 2, Warszawa 1960.

Aleksander Brückner w *Słowniku etymologicznym języka polskiego*²⁶ podaje przykłady **fira**, **fierka** ‘drobna moneta’ (z niem. Vier ‘cztery’), podkreślając, że nazwy zostały przeniesione na ‘ludzi małej wartości’, por. włos. *ferlino*.

Nazw *fir*, *fira* itp. nie notują: *Słownik staropolski* pod red. Stanisława Urbańczyka²⁷ czy *Słownik etymologiczny języka polskiego* Franciszka Sławskiego²⁸.

W słowniku współczesnego języka polskiego odnajdujemy jedynie nazwę *firka* w następujących znaczeniach, por. **firka** 1. ‘staropolska moneta miedziana’, 2. daw. ‘rzecz lub osoba bez znaczenia’²⁹.

Również polskim gwarom znane są słowa *fir*, *fira*, *firka*, por.

Słownik gwar polskich Jana Karłowicza³⁰:

Fir w zagadce zamiast ser. Zb. I, 129, n° 28. „Cyz ta firy (baby) ślepe były, Coś ta nam ją ocepiły?” Kal. I, 171, n 175, zwr. 2. „Śtery firy u štafiry” (ma to znaczyć cztery nogi u zająca K.) Cisz. I, 263, n 209

Fir = ‘dowódca’ Zb. XIV, 5 „Dostał fiyrem” Zb. VII, 11, **Fir** = podoficer, Rozpr. XX, 427

Fir, **fir**, **fir**: „Skowronek ... o kołędę ...prosi: ‘fir,f. f.’, tak prosi” Krak. I, 241, n 53, zwr. 5. **Fir**, **fir**, **fir** = ‘przywoływanie wróbli’ Cen.78, **Fir**, **fir** = ‘naśladowanie szelestu lotu ptaków’ Ram. 37. „Wróble taką pomiędzy sobą prowadzą rozmowę: ‘Firlip, fir, fir, Wiesz ty Księżu jęcziem?’” Zb. XI, 46. „Kedy uone (zmory) jadą na kole od kary, to uone tak kwiczą: firlut, fir” Nadm. 116

Fira = rozpustna kobieta Udz.

Firka = ‘przyrząd do kręcenia sznurów na sieci’ Prac. (od Mąkolna, w Kaliskiem)

Firka = ptaszek podobny do sikory Ust. z Zakopanego.

Słownik gwar polskich PAN³¹:

I. Fir ‘dowódca’: Żołnierze śli tedy na maniebry (manewry), w drodze fir [...] im umar i tu go pochowali, znosząc ziemie na sablach *dęb* Zb XIV 5; *pd ok. Chrzanowa MPKJ VII 327*; ~ ‘plutonowy w dawnym wojsku austriackim’: Jak go wzieni do wojska [...] pisze ten syn do ojca, że jest frajtre[m] [‘starszym strzelcem’]. [...] Za kilka miesięcy pisze on , że został kapralem. [...] I znowu on pisze, że jest firem *ok. Łańcuta ME VI 395*; *n-tar MPKJ I 70*; *myślen Zb VII 11*; *niż RWF XX 427*

II. Fir zag. ‘o serze’: Nad fimerami pod literami mam dwa mamra i półtora fira (Nad świniami pod liściem ukryte mam dwie kukielki i 1½ sera) *n-tar Zb I 129*

²⁶ A. Brückner, *Słownik etymologiczny języka polskiego*, Warszawa 1985.

²⁷ S. Urbańczyk (red.), *Słownik staropolski*, t. 2, Wrocław 1956–1959.

²⁸ F. Sławski, *Słownik etymologiczny języka polskiego*, t. 1, Kraków 1952–1956.

²⁹ <https://sjp.pwn.pl/sjp/firka;2557952.html>, dostęp: 24.05.2019.

³⁰ J. Karłowicz, *Słownik gwar polskich*, t. 2, Kraków 1901.

³¹ *Słownik gwar polskich*, t. 7, z. 1 (20), pod kierunkiem J. Okoniowej, Kraków 2005.

III. Fir dżw.-naśl., powtórzone ‘w naśladowaniu’: a. ‘szumu skrzydeł lecącego ptaka’: *wej LPW I 195; Kasz Ram 37*; b. ‘głosu skowronka’: Skowronek jak dzwonek [...] o kołędę pięknie prosi: fir, fir, fir, tak prosi [*pśn*] *ok. Krakowa Krak I 241*

IV. Fir ‘okrzyk oznaczający nagły ruch’: *wej S VII 69*. W połączeniu: Fir, fir, fir ‘okrzyk przywołujący [!] wróble’: *wej LPW I 188; SW I 746*

Fira 1. ‘o kobiecie’: Cyśta firy (baby) ślepe były, cośta nam ją [*pannę młodą*] ocepiły [*pśn, żart*] łas Kal I 171; [*pśn, żart*] łódz jw; ~ ‘rozpustnej’: *dęb K II 18*; 2. zag. ‘o nodze zająca’: Pewien kawaler posłał pannie w prezencie zająca [...]. Posłaniec w drodze zjadł połowę zająca [...]. Panna [...] kawalerowi odpisała tak: „Śtery firy u štafiry, czemu dwie?” *olk Cisz I 262–3*.

Ten sam słownik podaje również dwa czasowniki *firać (się)* i *firać się*, por.

Firać (się) ‘pośredniczyć w czymś, prowadzić czyjeś sprawy, interesy’: v’ele lat uon firał naše spravə *Shup LPW I 188*

Firać się ‘zachowywać się, sprawować się’: u żołdatów uon są firał lyk [*‘zawsze’*] *dobře Shup jw*.³²

Ponieważ na omawianym obszarze (tj. Kutnowskie, Łęczyckie), z którego pochodzą najstarsze dane o nazwisku *Firadza*, nie są znane słowa *fir* oraz *fira* w przytaczanych przez słowniki znaczeniach, por. *fir* 1. ‘dowódca’, 2. ‘wyraz dźwiękonaśladowczy’ określający a) szum skrzydeł lecącego ptaka, b) głos skowronka, 3. ‘okrzyk oznaczający nagły ruch’ oraz *fira* 1. ‘kobieta’, 2. ‘rozpustna kobieta’, 3. ‘drobna moneta’, 4. przen. ‘człowiek małej wartości’, być może należałoby rozważyć też inną etymologię nazwiska *Firadza*.

Na szczególną uwagę zasługuje nazwa *fier* w języku holenderskim (niderlandzkim) oznaczająca ‘dumny’ w kontekście osadnictwa na obszarze Kutnowskiego i Łęczyckiego. Mianowicie w gm. Nowe Ostrowy (pow. kutnowski) wieś Wołodrza była w pewnym okresie typowo holenderską wsią, o czym świadczą dane kartograficzne zawarte w Topograficznej Karcie Królestwa Polskiego (zwanej też Mapą Kwatermistrzostwa), wydanej w 1843 roku (wieś nazywała się wówczas Wołodrze Holenderskie). O pobycie na tych terenach Holendrów świadczy też zachowana do dzisiaj w powiecie kutnowskim w gm. Strzelce nazwa wsi Holendry Strzeleckie. W Łęczyckiem w gminie Świnice Warckie część wsi Podgórze nosi nazwę Holendry. W odniesieniu do powiatu łęczyckiego źródła historyczne podają, że w gminie Grabów cmentarze ewangelickie są pozostałością po Ołędрах³³, których osadnictwu kres

³² Ibidem.

³³ Ołędrzy – pierwotnie osadnicy z Fryzji i Niderlandów, którzy w XVI–XVII wieku zakładali wsie w Prusach Królewskich, wzdłuż Wisły i jej dopływów, na Kujawach, Mazowszu i w Wielkopolsce. W późniejszym okresie (aż do poł. XIX w.) mianem ołędarów określano osadników różnej narodowości, głównie Polaków i Niemców, którzy korzystali z pewnych przywilejów wynikających z prawa stosowanego przez kolonistów fryzjskich i niderlandzkich. Słowo *ołędar* nie jest tożsame z *osadnikiem holenderskim*. Według dotychczasowych badań

położyła II wojna światowa. Jako ciekawostkę można przytoczyć fakt, że w powiecie łączyckim odnaleziono ślady szesnastu cmentarzy ewangelickich, z czego aż jedenastce znajduje się w gminie Grabów, skąd pochodzą najstarsze dane o nazwisku *Firaza* (por. Jan Firaza ur. 1812 r., brak nr aktu urodzenia, czy Stanisław Firaza ur. 1817 r. nr aktu 59)³⁴.

Być może zatem na tym obszarze nazwisko *Firadza* należy łączyć z podstawą *fier* ‘dumny’, por. też niem. *fier*, *vier* ‘dumny, wytworny, piękny’.

Z jednej strony nazwisko *Firadza* należy do antroponimów o małej frekwencji³⁵, z drugiej – źródła podają kilkadziesiąt nazwisk z rdzeniem *fier-*, *fir-*. Współcześnie zanotowałam m.in. następujące nazwiska zawierające rdzeń *fier-*, *fir-*, *für-/fur-*:

Nazwiska z *fier-*: Fier, Fiera, **Firaza**, Fierek, Fierich, Fierk, Fierka, Fierke, Fierna, Fieroch, Fierska, Fierus, Fieruś, Fierut, Fieruta.

Nazwiska z *fir-*: Fir, Fira, **Firadza**, Firaga, Firago, Firak, Firan, Firanek, Firas, Firasz, Firaś, **Firaza**, Firczuk, Firczyk, Firecki, Firek, Firer, Firik, Firin, Firka, Firke, Firko, Firkus, Firo, Firoch, Firok, Firosz, Firus, Firusz, Firut, Firuta, Firyk, Firyń.

Nazwiska z *für-/fur-*: Fuhr, Führa, Fuhrer, Führer, Fuhrich³⁶.

Tak jak nie do końca jasna jest etymologia rdzenia w nazwisku *Firadza*, tak i wątpliwości budzi sufiks *-(a)dza*.

Głoska *dz* w języku polskim jest kontynuacją: 1) prasłowiańskiego *dz*, które alternuje z *g*, *ž*, np. *noga*, *odnože*, *nodze* (psł. **noga*, **otъnožьje*, **nozě*), 2) prasłowiańskiego *dj*, które alternuje z *d* i *dʹ*, np. *widać*, *widzieć*, *widzę* (psł. **vidati*, **viděti*, **vidjo*). Poza tym mamy jeszcze w polszczyźnie nowe *dz*, które powstało spontanicznie z dawniejszego *z*, por. stp. *smarze*, dziś *smardze*, stp. *barzo*, dziś *bardzo*, ogśłow. *zvon*, *zvono* odpowiada polskiemu *dzwon*, *dzwono*³⁷.

Ponieważ żadne źródła nie podają sufiksu *-(a)dza*, wydawać by się zatem mogło, że nazwisko *Firadza* utworzone zostało bądź sufiksem *-(a)ga* (pochodzącym z psł. **-aga*³⁸), bądź sufiksem *-(a)da* (powstały w epoce psł.

w latach 1527/1547 do 1864 na obszarze I Rzeczypospolitej (następnie w trzech zaborach) powstało co najmniej 1700 osad ołęderskich, z czego w przynajmniej 300 przypadkach osadnikami byli etniczni Holendrzy. Ślady po osadnictwie widoczne są do dziś, zarówno w architekturze wiejskiej, układach przestrzennych wsi, jak i w nazwach miejscowości (por. Holendry, Ołędry, Ołendry itp.), por. Z. Chodyła, *Najstarsze dzieje osad ołęderskich w okolicach Nekli w latach 1749–1793*, Nekla 2005; A. Pabian, M. Targowski (red.), *Ołędry. Osadnicy znad Wisły. Sąsiedzi bliscy i obcy*, Toruń 2016.

³⁴ www.cmentarzeewangeliczne-lodzkie.pl; <https://genealogia.com.pl/genealogia> dostęp: 24.05.2019, 30.07.2020.

³⁵ Jak zresztą większość (a może i wszystkie) nazwiska z rdzeniem *fir-*, *fier-*.

³⁶ https://genealogia.com.pl/genealogia/nazwiska/nazwiska_f.htm, dostęp: 24.05.2019.

³⁷ J. Łoś, *Gramatyka polska*, cz. I, *Głosownia historyczna*, Lwów–Warszawa–Kraków 1922, s. 148.

³⁸ F. Sławski (red.), *Słownik prasłowiański*, t. 1, *A–B*, Wrocław 1974, s. 65.

z połączenia przyrostka **-da* z wygłosową samogłoską tematyczną **-ɔ-*³⁹), w którym to sufiksie dokonała się omówiona wyżej, ale notowana także we współczesnej polszczyźnie wymiana morfonologiczna: a) welarnej twardej *g* na funkcjonalnie miękką *dz*, por. *Firaga: Firadza* tak jak: *warga: wardze, droga: drodze, kolega: koledze*; b) wymiana zębowej twardej *d* na funkcjonalnie miękką *dz*, por. *Firada: Firadza* tak jak: *jadły: jedzą, chłodny: chłodzą, gładki: gładzą*⁴⁰. W żadnych źródłach nie spotkałam jednak nazwiska *Firada*. Źródła nie podają też z omawianego okresu (tj. XIX wieku) nazwiska *Firaga*.

W źródłach archiwalnych istnieją natomiast, jak wspomniałam wyżej, nazwiska *Firaza*, *Fieraza* (1810 r.) oraz *Firadza* (1852 r.). Być może świadczy to o tym, że *-(a)dza* powstało z *-aza* na wzór *bar-zo*, dziś *bardzo* itp. Co ciekawe, Katarzyna Skowronek, omawiając współczesne nazwiska polskie, nawet wśród bardzo rzadkich typów budowy polskiego nazwiska nie wymienia sufiksów *-aza* czy *-adza*⁴¹.

Jeśli chodzi o nazwiska z podstawowym *-z-* w części sufiksальной, to wśród staropolskich apelatywów antroponimicznych wymienia się tylko jednostkowy derywat z sufiksem *-ęza*⁴². W antroponimii nie zostały odnotowane wśród imion skróconych; nielicznie reprezentowane są wśród nazwisk współczesnych. Analiza materiału przeprowadzona przez Katarzynę Skowronek sugeruje, że są to rzeczywiście niezwykle rzadkie typy słowotwórcze, reprezentowane na ogół przez jednostkowe antroponimy w obu zbiorach⁴³.

Tymczasem kwerenda zasobów internetowych pokazała, że nazwisk na *-aza* może być w Polsce około 50, por.: *Almaza*, *Bachaza*, *Baltaza*, *Bataza*, *Beraza*, *Bieraza*, *Boltaza*, *Celaza*, *Ceraza*, *Chraza*, *Cyraza*, *Dolaza*, ***Fieraza***, ***Firaza***, *Gałaza*, *Giermaza*, *Glogaza*, *Godraza*, *Gogłaza*, *Hałabaza*, *Kabaza*, *Kałaza*, *Kolaza*, *Komaza*, *Krałaza*, *Łabaza*, *Łamaza*, *Łobaza*, *Łochaza*, *Łohaza*, *Łomaza*, *Nykaza*, *Oblaza*, *Ogaza*, *Ogłaza*, *Oraza*, *Pilaza*, *Podraza*, *Powaza*, *Prykaza*, *Przekaza*, *Ramaza*, *Rogaza*, *Sawraza*, *Szmaza*, *Taraza*, *Tułaza*, *Tyraza*, *Zbaraza*⁴⁴, co nie zmienia faktu, że jest to rzadki typ nazwisk.

Można by, co prawda, pokusić się o refleksję, iż być może to błąd urzędnika spowodował, że zamiast *Firaza* pojawiła się postać z *-adza*, co zdarza się wcale nierzadko⁴⁵. Ale skąd w takim razie inne nazwiska na *-adza*, co prawda

³⁹ Ibidem, s. 63.

⁴⁰ J. Strutyński, *Gramatyka polska*, Kraków 1997, s. 152–153.

⁴¹ K. Skowronek, op. cit., s. 138, 166.

⁴² A. Cieślakowa, *Staropolskie odapelatywne nazwy osobowe: proces onimizacji*, Wrocław 1990, s. 166.

⁴³ K. Skowronek, op. cit., s. 161.

⁴⁴ https://genealogia.com.pl/genealogia/nazwiska/nazwiska_f.htm, dostęp: 24.05.2019.

⁴⁵ Np. dwa takie przypadki potwierdza rodzina męża. Bratowa dziadka mojego męża ma wpisane w dokumentach nazwisko *Firaza*, a dziadek męża osobiście prostował w dokumentach

w niewielkiej liczbie, por. **Firadza**, Gaładza, Goładza, Gwiadza, Muradza, Niewadza, Osadza, Posadza, Przeradza, Sieradza, Stradza⁴⁶.

Możliwe, że powstanie nazwiska z formantem *-aga*, por. współcześnie notowane *Firaza (Fieraza)*, *Firadza*, *Firaga*⁴⁷, wiązać należy z poczuciem obcości/rzadkości formantów *-adza* czy *-aza*⁴⁸.

Interesujące jest to, że wśród nazwisk na *-ada*, *-adza*, *-aga*, *-aza* znajdziemy kilka takich, które tworzą antroponimy mające identyczną podstawę, a różniące się formantem, por.

-ada i *-adza*, por. Gałada // Gaładza, Posada // Posadza, Przerada // Przeradza, *-ada*, *-adza* i *-aga*, por. Sierada // Sieradza // Sieraga, *-adza*, *-aga* i *-aza*, por. **Firadza** // **Firaga** // **Firaza**⁴⁹. Najprawdopodobniej te dziś odrębne nazwiska mogły być jeszcze w XIX wieku dawnymi wariantywnymi formami tego samego nazwiska. Zwraca na ten fakt uwagę m.in. Agnieszka Raszewska-Klimas w odniesieniu do nazwisk piotrkowian, podkreślając jednocześnie, iż „z perspektywy onomastycznej można określić dziewiętnastowieczny status antroponimów jakklasy *in statu nascendi*, z postępującym procesem stabilizacji nazwiska”⁵⁰.

Poza kilkoma nazwiskami na *-adza* odnotowałam również 4 nazwiska zakończone na *-adzy*, por. Cyradzy, Osadzy (por. wyżej Osadza), Pasadzy, Posadzy (por. wyżej Posadza), a także kilka nazwisk na *-adze*: Brygadze, Gwaramadze, Macharadze, Mamaładze, Mgeładze-Arciuch, Szownadze, Talikadze, Ungiadze, Żupinadze⁵¹. Te ostatnie to nazwiska gruzińskie. W języku gruzińskim *nadze* znaczy ‘gniazdo’, *dze* ‘syn’, por. np. Eduard Szewardnadze – minister spraw zagranicznych Gruzji, prezydent Gruzji; Aleksander Czawczawadze – gruziński arystokrata, poeta, działacz społeczny, „ojciec gruzińskiego romantyzmu”, Wato Arweladze – gruziński piłkarz grający w Koronie Kielce itd.

Być może nazwiska na *-adza* lub *-adzy* mają też jakiś pośredni związek z nazwiskami na *-adze*.

swoje nazwisko z Firaza na Firadza (na nazwisko Firadza miał rodzinne akty notarialne z roku 1907 oraz 1917).

⁴⁶ https://genealogia.com.pl/genealogia/nazwiska/nazwiska_f.htm, dostęp: 24.05.2019.

⁴⁷ https://genealogia.com.pl/genealogia/nazwiska/nazwiska_f.htm, dostęp: 24.05.2019.

⁴⁸ Od męża i jego matki wiem, że w okolicy nazywani byli (i cały czas są) Firagami.

⁴⁹ https://genealogia.com.pl/genealogia/nazwiska/nazwiska_f.htm, dostęp: 24.05.2019.

⁵⁰ A.Raszewska-Klimas, *Wariantywność dziewiętnastowiecznych nazwisk piotrkowian*, „Onomastica” 2015, t. 59, s. 177.

⁵¹ https://genealogia.com.pl/genealogia/nazwiska/nazwiska_f.htm, dostęp: 24.05.2019.

PODSUMOWANIE

Do powstania bardzo dużego zbioru nazwisk o niewielkiej frekwencji, a do takich należy nazwisko *Firadza*, przyczyniły się procesy dywersyfikacyjne⁵². Jest to nie tylko nazwisko o niskiej frekwencji, ale też niewątpliwie nazwisko trudne do jednoznacznej analizy semantyczno-słowotwórczej. Najprawdopodobniej nazwisko wywodzi się od holenderskiego *fier* ‘dumny’, por. też niem. *fier*, *vier* ‘dumny, wytworny, piękny’, a utworzone zostało sufiksem *-aza*, który następnie przekształcił się w *-adza*. Za taką etymologią przemawiają dane genealogiczne, historyczne i geograficzne.

Nie można jednak wykluczyć także innej etymologii, a mianowicie podstawy *fir* wywodzącej się z niem. *Vier* ‘cztery’ oraz ‘dumny, wytworny, piękny’ lub z niem. *Vir* ‘bagno, trzęsawisko’. Tereny, z których pochodzą najstarsze zapisy omawianego nazwiska, są bowiem obszarami zamieszkiwanymi również przez osadników pochodzenia niemieckiego, co poświadczają dane historyczne⁵³.

Najmniej prawdopodobne wydaje się pochodzenie nazwiska *Firadza* od gwarowych form *fira* ‘kobieta rozpustna’, *firka* ‘ptaszek podobny do sikory, drobnostka’ czy też *fir*, *fir* ‘wykrzyknik do ptaków’, które na obszarze Kutnowskiego i Łęczyckiego nie są znane.

BIBLIOGRAFIA

- Brückner Aleksander. 1985. *Słownik etymologiczny języka polskiego*. Warszawa: Wydawnictwo Wiedza Powszechna.
- Bubak Józef. 1989. *Pochodzenie polskiego nazwiska Uryga*. „Onomastica” t. 33: 209–212.
- Chodyła Zbigniew. 2005. *Najstarsze dzieje osad olęderskich w okolicach Nekli w latach 1749–1793*. Nekla.
- Cieślíkowa Aleksandra. 1990. *Staropolskie odapelatywne nazwy osobowe: proces animizacji*. Wrocław: Wydawnictwo Ossolineum.
- Cieślíkowa Aleksandra. Red. 2007. *Antroponimia Polski od XVI do końca XVIII wieku. Wybór artykułów hasłowych oraz wykazy nazwisk wraz z chronologią i geografią*, t. 1: A–G. Kraków: Wydawnictwo Lexis.
- Doroszewski Witold. Red. 1960. *Słownik języka polskiego* t. 2. Warszawa: Wydawnictwo Wiedza Powszechna.
- Gruszczyński Włodzimierz. Red. *Elektroniczny słownik języka polskiego XVII i XVIII wieku (do 1772 roku)*. W: <https://sxvii.pl> [Dostęp 10.05.2019].
- Jaracz Małgorzata. 2012. *Bydgoskie nazwiska pochodzenia niemieckiego. Rekonesans badawczy*. „Onomastica” t. 56: 105–116.
- Karłowicz Jan. 1901. *Słownik gwar polskich* t. 2. Kraków: nakładem Akademii Umiejętności.

⁵² K. Skowronek, op. cit., s. 180.

⁵³ K. P. Woźniak, *Niemieckie osadnictwo wiejskie między Proсна a Pilicą i Wisłą od lat 70. XVIII wieku do 1866 roku. Proces i jego interpretacje*, Łódź 2013.

- Karłowicz Jan, Kryński Adam, Niedźwiedzki Władysław. Red. 1900. *Słownik języka polskiego* t. 1. Warszawa: wydano Nakładem prenumeratorów w drukarni E. Lubawskiego i S-ki.
- Linde Samuel Bogumił. 1854. *Słownik języka polskiego* t. 1. Lwów: Wydawnictwo Ossolińskich.
- Łoś Jan. 1922. *Gramatyka polska*, cz. I. *Głosownia historyczna*. Lwów–Warszawa–Kraków: Wydawnictwo Ossolińskich.
- Mayenowa Renata Maria (red.). 1973. *Słownik polszczyzny XVI wieku* t. 7. Wrocław: Wydawnictwo Ossolineum, PAN.
- Pabian Andrzej, Targowski Michał. Red. 2016. *Olędrzy. Osadnicy znad Wisły. Sąsiedzi bliscy i obcy*. Toruń: Wydawca Fundacja Inicjatyw Społecznych ANRO.
- Raszewska-Klimas Agnieszka. 2015. *Wariantywność dziewiętnastowiecznych nazwisk piotrkowian*. „Onomastica” t. 59: 169–179.
- Rymut Kazimierz. 1993. *Słownik nazwisk współcześnie w Polsce używanych* t. 3: E–G. Kraków: Wydawnictwo Instytutu Języka Polskiego PAN.
- Rymut Kazimierz. 1999. *Nazwiska Polaków. Słownik historyczno-etymologiczny*, t. 3: A–K. Kraków: Wydawnictwo Instytutu Języka Polskiego PAN.
- Rymut Kazimierz. 2003. *Słownik nazwisk używanych w Polsce na początku XXI wieku*. Kraków: Wydawnictwo Instytutu Języka Polskiego PAN.
- Skowronek Katarzyna. 2001. *Współczesne nazwisko polskie. Studium statystyczno-kognitywne*. Kraków: Wydawnictwo DWN.
- Sławski Franciszek. 1952–1956. *Słownik etymologiczny języka polskiego* t. 1. Kraków: wydano nakładem Towarzystwa Miłośników Języka Polskiego.
- Sławski Franciszek. Red. 1974. *Słownik prasłowiański* t. 1: A–B. Wrocław: Wydawnictwo Ossolineum.
- Słownik gwar polskich*. 2005 t. 7 z. 1 (20) pod kierunkiem Joanny Okoniowej. Kraków: Wydawnictwo PAN.
- Strutyński Janusz. 1997. *Gramatyka polska*. Kraków: Wydawnictwo Tomasz Strutyński.
- Taszycki Witold. 1925. *Najdawniejsze polskie imiona osobowe*. Warszawa–Kraków–Lublin–Łódź–Poznań–Wilno–Zakopane: wydano nakładem Polskiej Akademii Umiejętności.
- Taszycki Witold. Red. 1968–1970. *Słownik staropolskich nazw osobowych* t. 2: E–Ki. Wrocław: Wydawnictwo Ossolineum.
- Tomczak Lucyna. 2003. *Słownik odapelatywnych nazwisk Polaków*. Wrocław: Wydawnictwo Uniwersytetu Wrocławskiego.
- Urbańczyk Stanisław. Red. 1956–1959. *Słownik staropolski* t. 2. Wrocław: Wydawnictwo Ossolineum, PAN.
- Woźniak Krzysztof Paweł. 2013. *Niemieckie osadnictwo wiejskie między Prosną a Pilicą i Wisłą od lat 70. XVIII wieku do 1866 roku. Proces i jego interpretacje*. Łódź: Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego.

NOTES ON THE SURNAME FIRADZA

Summary. The paper deals with a rare, foreign sounding name Firadza which is difficult to explain clearly. The aim of the article is to present a chronological and geographical stratigraphy of the name and different opinions on its etymology. The surnamediscussed has not yet been the topic of onomastic analyses, neither anthroponomical ones.

Key words: onomastics, anthroponymy, name

КІЛЬКА ЗАУВАЖЕНЬ ДО ПРИЗВИЩА *ФІРАДЗА*

Анотація. Статтю присвячено рідкісному прізвищу Фірадза, що звучить як іншомовне і не піддається однозначному поясненню. Мета статті – окреслити хронологічну та географічну стратиграфію прізвища, а також представити декілька різних підходів щодо його етимології. Аналізоване прізвище досі не було об'єктом ономастичних, зокрема антропонімічних, міркувань.

Ключові слова: ономастика, антропонімія, прізвище